

خواجه نصیرالدین اخلاق را جدا از فقه می داند/ حسن و قبح عقلی در فقه نیز کارآمد است

یکی از اساتید حاضر در همایش خواجه نصیرالدین طوسی با اشاره به کتاب اخلاق ناصری خواجه تاکید کرد: خواجه نصیرالدین فیلسوف و فقیه است و توجه دارد ...

یکی از اساتید حاضر در همایش خواجه نصیرالدین طوسی با اشاره به کتاب "اخلاق ناصری" خواجه تاکید کرد: خواجه نصیرالدین فیلسوف و فقیه است و توجه دارد که قواعد اخلاقی آن است که از عقل بیرون آید و نام آن را حکمت عملی می گذارد. به گزارش خبرنگار مهر آیت الله دکتر مصطفی محقق داماد در دومین روز از همایش بزرگداشت خواجه نصیرالدین طوسی که یکشنبه ششم اسفندماه در موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران برگزار شد پیرامون کتاب "اخلاق ناصری" خواجه نصیر سخنرانی کرد.

وی با طرح این سؤال که چرا بازار کتاب خواجه در اخلاق کمرنگ است تاکید کرد: کتاب اخلاق خواجه را یا باید اهل دین و یا اهل فلسفه بدان اقبال داشته باشند. کتاب خواجه به هیچ وجه مذهبی نیست و در تمام کتاب اخلاق ناصری یک آیه قرآن و یا حدیث دیده نمی شود و این در حالی است که از خواجه که کلام شیعه را ساختار می دهد انتظار بود که چند حدیث در حوزه اخلاق در این کتاب بیاورد.

وی در ادامه افزود: جامعه دینی کتاب اخلاق ناصری را تحویل نگرفت چون روح دینی ندارد و حال این سؤال مطرح می شود که چرا فلاسفه این کتاب را تحویل نگرفته اند؟ در این کتاب چیزهایی که به نظر می رسد در مقایسه با کارهای ابن سینا از امتیاز کمتری برخوردار است و من نیز کارهای ابن سینا را بر خواجه در این حوزه ترجیح می دهم چون به طور مثال توهین هایی به زنان در این کتاب شده است که از لحاظ منطقی با عقل جور در نمی آید.

دکتر محقق داماد با اشاره به پرداختن خواجه به بحث آداب شراب خواری در کتاب اخلاق ناصری گفت: واقعیت این است که به نظرم این بحثی را که خواجه در اخلاق ناصری مطرح کرده است جدایی اخلاق از فقه را نشان می دهد. خواجه فیلسوف، حکیم و فقیه است و توجه دارد که قواعد اخلاقی آن است که از عقل بیرون آید و نام آن را حکمت عملی می گذارد.

دکتر غلامرضا اعوانی در ادامه این نشست به مسئله علم در فلسفه اسلامی اشاره کرد و گفت: علم حضوری در فلسفه اسلامی سابقه دارد و اخیرا در غرب مورد توجه قرار گرفته ولی این مسئله در فلسفه اسلامی سابقه طولانی دارد.

این چهره ماندگار فلسفه با بیان اینکه در مورد علم الهی سؤالات مختلفی از جمله اینکه آیا خداوند به موجودات قبل از وجود آنها علم دارد یا خیر مطرح است افزود: تمام نظریات حکمای یونان و اسلام و متکلمان اسلامی بر این مسئله متفق هستند که پیدایش عالم از علم است.

رئیس سابق موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران با اشاره به اینکه ملاصدرا در کتاب "مبدء و معاد" به همه هشت نظریات در مورد علم الهی پرداخته است گفت: ملاصدرا در حوزه علم دو دسته را جدا می کند. یکی کسانی که علم را منفصل از ذات می دانند و دسته دوم کسانی که علم را منفصل از ذات نمی دانند که هر دو دسته نیز به 4 گروه تقسیم می شوند. دسته اول معتزله هستند که قائل به ثبوت معلوماتی هستند که از ازل ثبوت و تقریر دارند اما وجود خارجی پیدا نکردند و نظریه دوم از آن عرفاست که قائل به اعیان ثابت هستند و معتقدند که در علم حق پیش از وجود اشیاء قائل به ثبوت هستند.

وی در ادامه به نظر خواجه نصیرالدین طوسی در مورد علم الهی اشاره کرد و گفت: خواجه نصیر به نظریه چهارم معتقد است. نظریه افرادی که معتقدند علم خدا عین وجود خارجی است.

دکتر اعوانی در پایان تصریح کرد: علم خدا علت وجودی اشیاست و علم خدا فعلی و ذاتی است و نیاز به علت خارجی ندارد.

در ادامه این نشست حجت الاسلام دکتر عبدالحسین خسروپناه طی سخنانی به تشریح "کارکردهای کلامی حسن و قبح عقلی نزد خواجه نصیر" پرداخت و گفت: حسن و قبح دو ساحت دارد. یکی ثبوتی و دیگری اثباتی.

وی با طرح این سؤال که آیا عقل بشر توان درک این حسن و قبح ها را دارد یا خیر، گفت: خواجه نصیر بر این مسئله تاکید دارد که عقل بشر توان درک حسن و قبح ها را دارد و از نظر متکلمان شیعه از جمله خواجه نصیر افعال همه ذاتا حسن و قبح دارند و حسن و قبح ثبوتی ذاتی است نه شرعی. پس خداوند بر اساس حسن و قبح ذاتی افعال عمل می کند.

حجت الاسلام خسروپناه افزود: خواجه نصیر با رد نظر اشاعره که معتقدند آنچه شارع عمل می کند حسن است تاکید می کند هر چه حسن شارع امر می کند نه آنچه شارع امر می کند حسن است.

وی تاکید کرد: امامیه هم بر حسن و قبح ذاتی و هم بر حسن و قبح عقلی تاکید دارند. از نظر امامیه حسن و قبح ذاتا و ثبوتا عقلی است اما اثباتا عقلی- نقلی است و جناب خواجه نصیر دلایلی را بر این مسئله ذکر کرده اند و در یک جمله کوتاه تاکید می کند که "اگر حسن و قبح شرعی باشد دیگر حسن و قبح نه شرعی و نه عقلی خواهد بود" چون اگر این مسئله را بپذیریم شاید شارع دروغ گفته باشد پس حسن و قبح شرعی نیز به حسن و قبح عقلی بر می گردد.

رئیس پژوهشی حکمت و فلسفه ایران تاکید کرد بخش اعظمی از خداشناسی بویژه افعال خدا مبتنی بر حسن و قبح عقلی است و عمدتا اشاعره که حسن و قبح عقلی را نمی پذیرند دچار مشکل شده اند. خواجه نصیر در علم کلام از حسن و قبح ذاتی و عقلی بسیار استفاده می کند. همچنین در اثبات نبوت و امامت نیز از این باب بهره می گیرد.

دکتر خسروپناه در پایان بر امکان استفاده از حسن و قبح عقلی در فقه و علوم انسانی (در حوزه رفتاری و اجتماعی) تاکید کرد و گفت: با توجه به بهره گیری خواجه نصیر از حسن و قبح در علم کلام می توان به این مسئله دست یافت که بحث حسن و قبح عقلی در فقه نیز کارآمد است.